

AÇIK HAVADA 2500 YILLIK BRONZ BİR ANIT,
YILANLI SÜTUN

THE SERPENT COLUMN: A 2500 YEAR OLD OPEN-AIR BRONZE MONUMENT

Gülbahar Baran Çelik | Arkeolog, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü

Perslerle Yunan Kent Devletleri arasında MÖ 479 yılında yaşanan Plataia Savaşı, Yunanlılar'ın galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Savaşa katılan birleşik Kent Devletleri galibiyetlerinin simgesi olarak Yılanlı Sütun'un da bir parçası olduğu üçayağı, Delphoi'daki Apollon Tapınağı'na sunmuşlardır. Bu adak Anıt; birbirine sarılarak yükselen üç yilandan oluşan bir sütun, bir üçayak ve altın ya da altın kaplama bir kazandan oluşmaktadır. Ancak üçayağı oluşturan parçalardan günümüze yalnızca Yılanlı Sütun ulaşmıştır.

Bu çalışmada, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan bronzdan yapılmış Yılanlı Sütun'un açık hava koşullarına maruz olması ve koruma süreci eksikliklerinden yola çıkılarak tahmini bozulma durumu ve nedenleri araştırılmıştır. Bunların sonucunda dünyada benzer örneklerden yola çıkılarak uygulanabilir bir koruma yöntemi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yılanlı Sütun, Sultanahmet Meydanı, Konstantinopolis Hipodromu, Bronz Anıt, Koruma, Plataia Savaşı.

The Battle at Plataia, fought between the alliance of Greek City States and the Persians in 479 B.C., resulted in the victory of the Greeks. The Greeks City States that participated in the battle commemorated their victory by dedicating a tripod to Apollo at Delphi. This votive monument consisted of a bronze column of three intertwined snakes, and a tripod supporting a gold or gold-plated caldron. The Serpent Column is the sole piece of the victory tripod that survives today, and is located in the Sultanahmet Square in Istanbul.

In this study, the present condition of the Serpent Column and the possible causes for its deterioration due to climatic factors and lack of protective measures are investigated, as well as methods for its reservation based on similar examples elsewhere, are proposed.

Key Words: Serpent Column, Sultanahmet Square, Hipodrom of the Constantinopolis, Bronze Monument, Delphoi, The Plataia War.

“İstanbul Sultanahmet Meydanında bulunan Yılanlı Sütun, MÖ 478-77 yıllarında yapılarak, Yunanistan'daki Apollon Delphoi Tapınağı'na sunulan bir üçayağın parçasıdır. Bu Üçayak, MÖ 479 yılında Perslerle Yunanlılar arasında yaşanan ve Yunanlıların galibiyeti ile sonuçlanan, Plataia Savaşı sonrasında, birleşik Yunan Kent Devletleri tarafından, bu zaferin anısına yapılmıştır.

Delphoi Apollon Tapınağı'na sunulan Üçayağın, üç yılan başı ve gövdesine sahip bir sütun, üçayak ve altın ya da altın kaplama bir kazandan oluştuğu bilinmektedir. Ancak orijinal şekli hakkında kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır¹. Sütun'un rekonstrüksiyon denemeleriyle ilgili olarak bilim adamlarından kimileri, kazanın üçayağının (tripod) üç yılan başı üzerinde durduğunu, kimileri ise birbirine

dolanmış yılanların oluşturduğu bir sütunun kazanı sadece alttan desteklediği ve doğrudan doğruya taş kaide ya da kaidenin oturduğu zemin üzerine basan üçayak tarafından taşındığını iddia etmektedirler (Şekil 1 a-b).

Sütun, yekpare döküm tekniği ile yapılmış olup döneminin döküm tekniğinin önemli bir belgesidir². Sütun'un sanatçısı ve yapım yeri bilinmemekle birlikte dönemi itibarı ile bronz döküm tekniği ile ünlü Yunanistan'daki Aigina Adası'nda yapılmış olmasının muhtemel olduğu ifade edilmektedir (Mansel 1970: 192).

Sütun'un kuzeydoğu yönüne rastlayan yüzünde, Pers Savaşlarına katılan kent devletlerinin (halklarının) listesi yılanların gövdesi üzerine kazınmış durumda hâlâ görülebilmektedir³ (Şekil 2). Tarihi Yunan yazıtlarının en önem-

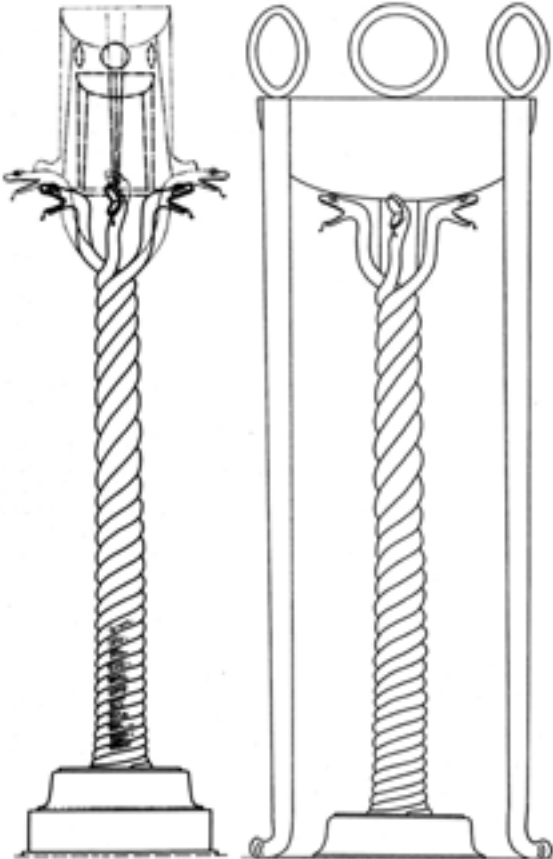
1 Üçayağın özgün şekli ile ilgili öneriler için bkz. : Dethier – Mordtmann 1864: lev 3, res. 24 c, levha 4 res. 24a, 24 b; Fabricus 1886: 184-191; Springer-Michaelis-Paul Wolters 1923: 231; Springer-Studniczka 1928; Kluge 1929: 1-30; Gauer 1968: 75-96; Mansel 1970: 189-209; Laroche 1989: 183-198; Steinhart 1997: 33-69.

2 Sütunun teknik detayları için bkz.: Baran Çelik 2012: 97-102.

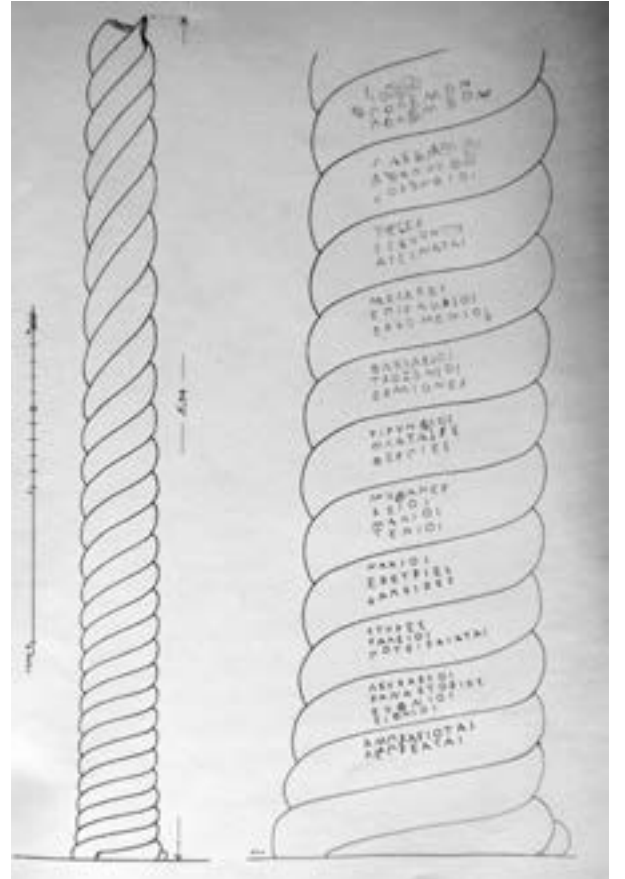
3 Sütun üzerindeki yazıtlar için bkz.: Frick 1856; Dethier-Mordtmann 1864; Fabricus 1886: 178-184; Steinhart 1997: 51-69.

Fotoğraf 1. Yılanlı Sütunun güncel durumunu gösteren fotoğraf

Şekil 1a/b. Yılanlı sütunun bir rekonstrüksiyon çizimi

Şekil 2. Anıt üzerine kazınmış olan Yunan şehir devletlerinin adları

Fotoğraf 2. Eserde meydana gelen ayrılmalardan detay

lilerinden biri olarak kabul edilen bu yazıt, başta Lakedaimonlular, Atinalılar ve Korintliler olmak üzere Pers Savaşlarına katılan 31 kent devletinin listesini içermektedir.

Sütun, Türk kaynaklarında, tunçtan bir ejderha, tunç ejderler, üç ejder misali, üç başlı ejderha, peyker-i ejder, yılanlar tılsımı, yılan resmi, marlı direk, burma direk ya da burmalı sütun olarak anılmaktadır. Yabancı dillerde ise yılan sütunu, ya da yılanlı sütun olarak Almanlar tarafından Shlangensaule; Fransızlar tarafından Colonne Serpentine; İngilizler tarafından ise Serpent Column olarak adlandırılmaktadır.

İstanbul'da günümüze kadar ulaşmış en eski büyük boyutlu bronz anıt olan Yılanlı Sütun hakkında yukarıda verilen özet bilgide, anıtın kültür varlığı olarak yapıldığı dönemin sosyal, siyasal, teknolojik ve sanatsal gelişimi kapsamında, değerlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, kültür varlığı olarak bu denli değerli olan Yılanlı Sütun'un bulunduğu ortamın, anıtın sağlığı ve güvenliği açısından uygun olup olmadığı ve dünyada benzer koşullarda bulunan eserlere uygulanan koruma yöntemlerinin neler olduğunun anlaşılmasına katkı sağlamaktır.

Yılanlı Sütun Üçayağı, yapıldığı tarihten yaklaşık yüz yıl sonra yani MÖ 4. yüzyılda büyük bir kayıp yaşamıştır. Konuya MS 2. yüzyılda yaşamış olan coğrafyacı ve yazar Pausanias, *Periegesis tes Hellas* adlı eserinde (X, 13, 9), Yunanların ortak adağı olan bakır (tunç) ejder kaidesi üzerinde bulunan altın kazanın, Phokisliiler tarafından yerinden alındığını bildir-

miştir. Bu tarihten sonra, anıtın sadece üç yılan sarmalından oluşan ve bugün Yılanlı Sütun olarak adlandırdığımız sütun kısmı kalmıştır⁴. Yazılı kaynaklardan yola çıkılarak Sütun'un en erken MS 4. yüzyılda en geç MS 5. yüzyıl başında, adandığı yer olan Delphi'den (Delfi), alınarak Constantinopolis'e getirildiği düşünülmektedir (Stichell 1997: 347). Bu farklı tarihlere karşın bilim adamlarının büyük bölümü, Sütun'un, MS 4. yüzyılda, Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti olan Constantinopolis'e, Büyük Constantinus tarafından getirildiğini kabul etmektedir⁵.

İlk büyük kaybını MÖ 4. yüzyılda üçayak ve kazanın çalınması ile yaşayan Yılanlı Sütun, Constantinus Dönemi'nde yerinden alınırken ya da Constantinopolis'te yeni yerine yerleştirilirken de tabanında kayıp yaşamış olmalıdır. Sütun'un dibinin düz bir hat şeklinde bitmeyip yılan kıvrımlarının yer yer kesilerek bitişiğindeki kıvrımla farklı düzlemlerle ayrıldığı, dolayısı ile dibinin orijinal şeklinin bozulmuş olduğu yapılmış gözlemlerle anlaşılmıştır (Fotoğraf 2). Kemalpaşazade tarafından 1512'ye doğru yazılmış olan Tevahir-i Ali Osman adlı basılmamış eserin 4. cildindeki bir pasajda, tunçtan birbirine sarılmış üç ejder şeklinde tanımlanan Yılanlı Sütun'un, başlarından birisinin çenesinin düştüğünün belirtildiği ifade edilmektedir (Mansel 1970: 202). Sütun'un üç yılan başı ile tanımlandığı en son kronikler ve Kemalpaşazade'nin yukarıdaki ifadesinin bulunduğu metnin yazım tarihinden yola çıkılarak yılan başlarından birinin alt çenesinin 1490-1512 yılları arasında kırılmış olması gerektiği düşünülmektedir (Mansel 1970: 202). Bu alt çenenin kimin tarafından kırıldığı konusunda farklı kaynaklarda farklı isimler yer almaktadır⁶. Sütun, en büyük kayıplarından birini yılan başlarının boyunlarından itibaren kırılması ile yaşamıştır. Başlar, 21 Ekim 1700 tarihinde saat 17.20-17.30 arasında kırılarak kaybolmuştur (Nusretname: 44).

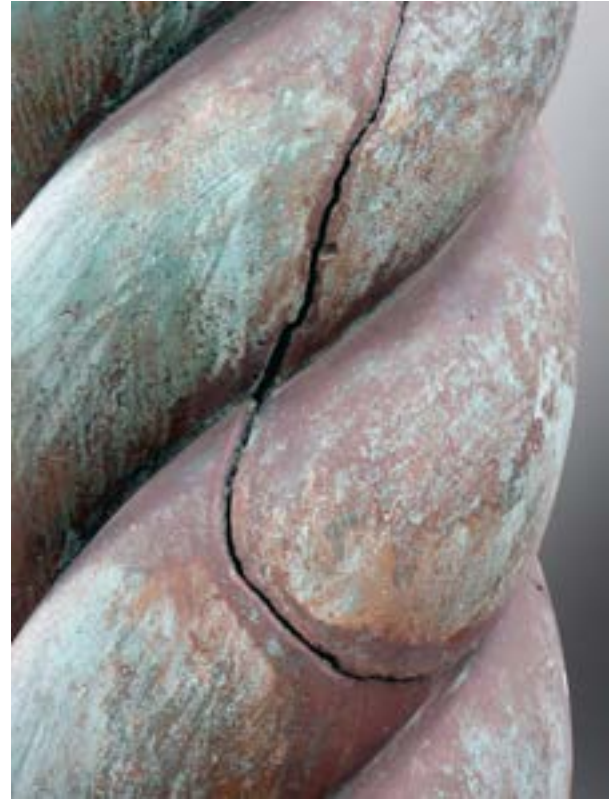
Sütun üzerinde halen çok sayıda kırık denilebilecek nitelikte geniş çatlaklar yer almaktadır (Fotoğraf 3-4). Bu geniş çatlaklar/kırıklar, Sütun'un kısa zaman içinde yeniden büyük doku kayıpları yaşayacağını belirtirler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüze kadar çok büyük doku kayıpları yaşamış olan Sütun, yasal koruma sürecinde yaşanan aksaklık ve eksikler ile açık hava koşullarının, bilinçsiz müdahalelerin ve çevreden atılan maddelerin olumsuz etkilerine açık olup halen tahribat yaşamaya devam etmektedir. Sütun'un bozulma durumunun anlaşılabilmesi için, maden eserlerin bozulma nedenlerini incelemek yararlı olacaktır.

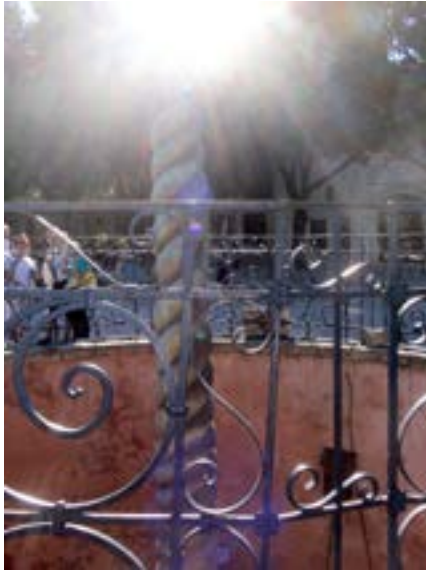
4 Yılanlı Sütun Üçayağından söz eden Yunan-Roma Dönemi kaynakları için bkz.: Herodotos, *Historiae* (IX, 81); Thukydides (I, 132); Pausanias, *Periegesis tes Hellas* (X, 13, 9); Diodoros, *Bibliothke Historike* (XI.33.2).

5 Sütunun Konstantinopolis'e getirilişi konusundaki Bizans kaynakları için bkz.: Eusebias (Vit. Const. III.54.2); Sozomenus (Hist. Eccl.II.5.4); Zosimenos (Hist. Nova II.31); konuyla ilgili modern kaynaklar için bkz.: Mansel 1970: 197; Stichel 1997: 318-322, 347; Bardill 2010: 165-166.

6 Sütun'un alt çenesinin kırılması hakkında, Fatih Sultan Mehmed (1444-1446; 1451-1481), II. Beyazıt (1481-1512), Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), Kanunî'nin veziri İbrahim Paşa (1523-1536), II. Sultan Selim (1566-1574), Sultan IV. Murad (1623-1640), gibi farklı isimlerden söz edilmektedir. Ancak çenenin, en geç kırılma tarihinin, 1512 olarak kabul edilmesi halinde bu tarihten sonra tahta geçenlerin bu kırılmaya sebep olmadıkları söylenebilir.

Fotoğraf 3-4. Sütundaki çatlaklardan detay

Fotoğraf 5-6. Yaz ve kış aylarında çekilmiş iki fotoğrafta anıt

Maden eserlerin bozulmasında iki önemli faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi eserlerin doğası yani içsel faktörler, ikincisi ise eseri kuşatan çevre faktörleridir (Güçlütürk 1999: 28). İncelemekte olan eserin bozulmasında içsel faktörler yani bronzu oluşturan malzeme alışımı açısından bozulma etkeni oluşturacak bir sorun yoktur⁷. Bozulmada en önemli çevresel etkenler açık hava koşullarından kaynaklı **iklim koşulları, atmosferik nedenler, bilinçsiz restorasyonlar ve fiziksel müdahaleler**dir.

İklim Koşulları: Sıcaklık farkları ve nem oranının değişkenliğinin, maden eserlerin bozulmasının en önemli etkenleri olduğu kabul edilmektedir. Eserin bulunduğu ortamda uygun ve sabit koşullara getirilmeyen sıcaklık ve nem oranı maden eserlerin korozyon oluşumunu hızlandırmaktadır.

Yılanlı Sütun, İstanbul'da yaşanan mevsimsel ve gece gündüz sıcaklık farklarının doğrudan olumsuz etkilerine açıktır (Fotoğraf 5-6). Bununla birlikte Sütun, 350 cm lik

⁷ Sütun'un malzeme analizi için bkz.: Baran Çelik 2012 a: 92-97

Fotoğraf 7. Sütunun içinden bir ayrıntı

bir çukur içinde bulunmaktadır. Dolayısı ile Sütun'un çukur içindeki ve zemin seviyesi üzerindeki bölümü gün içinde de, iki farklı hava sirkülasyonu, sıcaklık ve neme maruz kalmaktadır (Fotoğraf 5). Bunun yanı sıra Sütun'un kaidesi mermerdir ve Sütun bu mermer kaideye niteliğini bilmediğimiz ince bir bağlayıcı ile bağlanmıştır. Mermer ve bronz, ısıyı kendi içinde farklı düzeylerde korurlar ve ikisi arasındaki sıcaklık farkı metal eserler için olumsuz bir başka faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yılanlı Sütun'un kaidesi bir su yolu üzerinde yer almaktadır ve kaidede bir su haznesi bulunmaktadır. Dolayısı ile Sütun'un içinde nem oranı sürekli yüksek olmalıdır (Fotoğraf 7). Tabi bu nem miktarı sonbahar ve kış aylarındaki yağmur ve kar yağışları ile çok daha fazla yükselmektedir (Fotoğraf 6). Sonuç olarak yaz-kış ile gece-gündüz sıcaklık farkı, mermer kaide ile bronz eser arasındaki ısı tutma farkı ve Sütunun iki farklı seviyede maruz kaldığı sıcaklık ve nem miktarı farkı, metalin kendi içindeki genleşme ve sıkışma hareketini arttırmakta, bağlı nem ve ıslanma nedeniyle de korozyon hızı ve miktarı da oransal olarak hızlanmaktadır. Ayrıca yağışlı mevsimlerde Sütun'un çok sayıdaki çatlağı arasına sızan su da, kış aylarındaki soğukta donarak çatlakların genişlemesine neden olabilir.

Atmosferik Nedenler: Büyük kentlerin çevresinde ya da endüstri merkezlerine yakın yerlerde atmosferde bulunan karbondioksit (CO_2) ve kükürtdioksit (SO_2) gibi korozyona neden olan gazlar, yağmur ve nemle birlikte oluşturduğu asitler metaller ile reaksiyona girer ve kimyasal korozyona neden olurlar (Marabelli 2007: 13). Yılanlı Sütun'un bulunduğu alan çevresinde yıllarca park eden araçlardan çıkan ve kışın ısınma amacıyla kullanılmış olan CO_2 ve SO_2 gazları düşünüldüğünde, eserin atmosferden ne derece olumsuz bir etki almış olduğu tahmin edilebilir.

Yanlış Müdahaleler: Genellikle maden eserler üzerinde zamanla oluşan ve patina olarak adlandırılan koruyucu bir

Fotoğraf 8-9. Sütun üzerinden ayrıntı

tabaka bulunmaktadır. Su, oksijen, CO_2 ve benzer ortam gazları ile metal ilişkisi sonucu oluşan bu tabaka, ince bir film tabakası şeklinde olup, dış etkiler ile madenin molekülleri arasında bir savunma yüzeyi oluşturur (Güçlütürk 1999: 1). Bu nedenle maden eserler üzerinde bulunan bu tabakanın korunması, eserin sağlığı açısından son derece önemlidir. Kimi zaman yanlış müdahaleler, bazen de açık hava koşullarındaki kimyasal saldırılar, eserin patinasındaki kalınlığı azaltmaktadır (Paola 2007: 22).

Yılanlı Sütun'un büyük bölümünde görülen bakır rengi, Sütun üzerindeki patina tabakasının alınmış olduğunu düşündürmektedir. Olasılıkla Sütun'a restoratör olmayan kişiler tarafından müdahale edilmiş ve bu sırada üzerindeki koruyucu tabaka niteliğindeki patinası alınmıştır⁸ (Fotoğraf 8-9).

Bunlar dışında Sütun'un üzerindeki izlerden, Sütun'a sert cisimlerin, niteliği belirsiz olası asitli sıvıların ve boyaların atıldığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 8-9). Bu girişimlerin de eserin bütünlüğüne ve metal içeriğine zarar verdiği çok açıktır.

Ayrıca, Sultanahmet Meydanı gibi büyük bir alanda eserlerin korunması açısından yeterli güvenlik önlemi de

8 Eser üzerinde ilgili Büyükşehir Belediyesi tarafından 2005 yılında bir temizlik çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmada bu çalışmanın kültür varlıklarının her türlü restorasyon ve konservasyon çalışmasının kontrolünü yapan Kültür Bakanlığının ilgili birimleri kontrolünde yapılmadığı anlaşılmıştır. Konuyla ilgili bkz.: Baran Çelik 2012 a: 111-112.

Şekil 3

Şekil 4

bulunmamaktadır. Tarafımdan Kadir Has Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans bölümünde, Yılanlı Sütun hakkında hazırlanan tez konusu kapsamında, Restorasyon Konservasyon Merkez Laboratuvarı uzmanı ile birlikte alana gidilip eserin bulunduğu çukura büyük bir merdiven sarkıtılarak inilmiş ve üzerinden örnek (parça) alınmıştır. Bu çalışma sırasında çevreden sivil ya da resmi hiç kimse esere nasıl müdahale edildiği hakkında herhangi bir soru yöneltmemiştir. Dolayısı ile merdivenle aşağı inen herhangi birinin, kimsenin müdahalesi ile karşılaşmadan esere zarar verebileceği açık ve net olarak görülmüştür.

Yılanlı Sütun'un mevcut durumu üç boyutlu tarama ve çizim çalışmaları ile 2011 yılı içinde belgelenmiştir⁹. Bu belgeleme çalışması sırasında, Sütun'un 3 derecelik bir eğime sahip olduğu görülmüştür (Baran Çelik 2012 a:72,120; Baran Çelik 2012 b: 37, foto. 11), (Şekil 3). Sütun'un mermer kaidesi arasında bağlayıcının materyali, makroskopik inceleme ile çok anlaşılır değildir. Ancak bu bağlayıcı görsel olarak Sütun'u yerinde, sağlam olarak tutan bir niteliğe sahip görünmemektedir.

Tüm bu saydığımız olumsuzluklarla, Yılanlı Sütun'un bugün bulunduğu yerde sağlıklı bir ortama sahip olmadığı ve güvenle korunmadığı, doğru bir sabitlemeye sahip olmadığı, çatlakları-kırıkları ve eğimi ile stresinin yüksek olduğu

çok açıktır.

Dünyanın bir çok yerinde fosil yakıtların da kullanılmaya başlaması ile artan karbondioksit ve kükürtdioksit (sülfürdioksit) miktarı ile bozulma hızı artan bronz eserlerin, konservasyon restorasyon çalışmaları, Yılanlı Sütun'un kurtarılması çalışmalarına örnek teşkil edebilir. Bu açıdan üzerinde en çok çalışılmış anıtlardan biri Roma Capitolinus tepesinde uzun zaman açıkta sergilenmiş bronz Marcus Aurelius Heykelidir.

Marcus Aurelius Heykeli restorasyon konservasyon çalışması kapsamında başlangıçta, yerinde yüzey korozyonu, yüzeyindeki problemler ve kükürtdioksit etkileri açısından, akustik emisyon ve ultrasonik çalışmalarla araştırılmıştır (Marabelli 2007: 2). Konservasyon restorasyon çalışmaları için yapılacak işlemlere karar vermek amacıyla eserin tahribatsız yöntemlerle analizleri yapılmış, radyografik yöntemler, endoskopik çalışmalar ve doğrudan gözlemler yapılarak eserin teknik detayları ortaya çıkartılmış, eser üzerindeki onarımlar ve bu onarımların dönemleri ve nitelikleri tespit edilmiştir (Marabelli 2007: 6). Metal alaşım içeriği kantitatif yöntemle (XRF) tespit edilmiş, anıtın sıcaklık değişimine karşı davranışı ile ilgili çalışmada çevresel nedenlerin bozulma üzerine etkileri, çevresel ısı kaynakları ayrıntılarıyla araştırılmış, açık havanın eser üzerinde yarattığı stresin, sıcaklık değişiminin bronz üzerindeki genleşme ve sıkışma etkisine bakılarak, metalin sıcaklık değişimine karşı davranışı tanımlanmış, sadece mekanik değil yüzeyindeki kimyasal ve elektro-kimyasal korozyonu da tespit edilmiştir (Marabelli 2007: 11). Bu veriler gün içinde sıcaklığın yüksek oranda eseri etkilediğini, sıcaklık farklarının yüzeyde hızlı hissedildiğini, ikinci olarak taş kaidenin ısıyı, bronz alaşımından daha yüksek tuttuğunu ve bu farkın bronzu olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca statik açıdan anıtın kendi ağırlığının da eser üzerinde stres yarattığı saptanmıştır. Ultrason yardımı ile metal kalınlığının ölçümü yapılmış, replikalarının yapımı için fotometrik yöntemlerle belgeleme işlemi yapılarak bilgisayar destekli çalışmalar gerçekleştirilmiş, anıtın stres durumunun simülasyonu sağlanmıştır (Marabelli 2007: 3). Aynı zamanda bu çalışmalarda tüm deformasyonlar ve kılcal çatlaklar da belirlenmiş ve bunların sıcaklık ve rüzgar basıncına karşı davranışlarının ne olabileceği tespit edilmiştir (Marabelli 2007: 5).

Tüm çalışmalar sonucunda, metal yüzeyinin hava dönüşümüne hızlı adaptasyon sağlama çabasının, yağış ve yoğunlaşmanın, kimyasal ve elektrokimyasal korozyonu hızlandırmanın temel unsurları olduğu ve elektrokimyasal yollarla, iklimsel özelliklerin, bronz korozyonu oluşturduğu anlaşılmıştır (Marabelli 2007: 12).

Bu durumda, masif sabitlemeler ya da periyodik yüzey

9 Tarafımdan hazırlanan yüksek lisans tezi kapsamında Sütun, İmge Mimarlık Mühendisleri Sadık Demir ve Özgün Demir tarafından, Paro Focus 3 D Scanner cihazı kullanılarak taranmıştır. Taramalar A. Tayfun Öner tarafından üç boyutlu çizimlere dönüştürülmüştür.

Fotoğraf 10. Yılanlardan birine ait baş kısmının üst yarısı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri)

temizliğinin bu heykel'in yeniden yerinde korunması için çözüm olmayacağı kabul edilmiştir. Tüm bu olumsuzluklar karşısında en doğru çözümün, heykel'in, atmosferik kirlilik açısından filtre edilen havaya sahip ve iklimlendirme açısından sorun yaşanmayacak bir müze ortamına taşınması olduğu sonucuna varılmıştır. 1980-88 yılları arasında yapılan araştırma ve çalışmalar ardından, yerinde korunamayacağı anlaşılan heykel, Capitoline Tepesi'ndeki Capitoline Müzesi'ne kaldırılmıştır¹⁰.

Her kültür varlığı kendine özgü tekniklerle araştırılmayı ve korunmayı gerektirir, ancak yukarıda anlatılan Marcus Aurelius Heykeli, malzeme niteliği ve açık hava koşullarının etkisine maruz kalması açısından Yılanlı Sütun'la benzerlik göstermektedir. Bu nedenle Yılanlı Sütun'un incelenmesi ve korunması ile ilgili çok benzer yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Yılanlı Sütun'la ilgili koruma, bakım ve onarım çalışmalarının başlatılması ve sürdürülmesi elbette farklı disiplinler ve kurumların birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, başta büyük metal eser restorasyon ve konservasyonu konusunda kabul görmüş ve deneyimli bir restorasyon ekibi, ilgili daldan arkeolog, dil ve sanat tarihi uzmanları, arkeometri uzmanları, müzeciler ve orijinal yerinin yeniden düzenlenmesi için mimar ve şehir plancıları gibi bir çok daldan uzmanın bir arada çalışacağı bir ekibin kurulması gereklidir. Meslekler arası ilişkiyi sağlayacak ve kurtarma programını sahiplenecek bir kurumun liderliği de çok önemlidir. Böyle bir ekibin kurulması ardından Sütun'un ivedilikle, tüm tetkiklerinin yapılması, restorasyon konservasyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi, ısı ve nem oranı

sabit ve güvenliği açısından uygun olan ve aynı zamanda kendisine ait yılan başlarından birinin de üst yarısının bulunduğu (Fotoğraf 10), İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne alınarak burada sergilenmesi, anıt eserin sürekli ve sürdürülebilir bir profesyonel bakım-onarım periyoduna alınması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Sütun'un Sultanahmet Meydanı'ndaki yerine bugünkü şekline dair bir replikanın yapılarak konması ve bu alanın çevresinin yeniden düzenlenerek burada sergilenen objenin replika olduğunun, orijinalinin ise koruma amacıyla Müze'de bulunduğu belirtilmesi eser ve ziyaretçiler açısından yararlı olacaktır¹¹. Aksi halde, mevcut koşullarda Sütun'un gelecekte varlığını devam ettirmesi söz konusu olmayacaktır.

Yılanlı Sütun'un korunmasına dair ilk öneri tarafımızdan yapılan öneri değildir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Eski Yazışmalar Arşivinde yapılan araştırmada, dönemin Müze Müdürü Osman Hamdi Bey tarafından 1895 yılında, bağlı olduğu Maarif Müdürlüğü'ne (Eğitim Bakanlığına) Yılanlı Sütun ile ilgili yazılan mektuba ulaşılmıştır. Mektupta Yılanlı Sütun'un önemine değinildikten sonra eserin güneş ve yağmura ve üzerine atılan taşların zararlarına maruz kaldığı ve bu çok önemli eserin Müzeye alınarak yerine modelinin konması teklif edilmektedir. Ancak Maarif Müdürlüğü'nün konuya ilişkin yazısında, Sütun'un meydanı süslediği ve yabancı ülkelerden gelenlerin de burayı ziyaret ettikleri ifade edilerek, Sütun'un yerinden kaldırılmasının sadrazamlık tarafından uygun bulunmadığı belirtilmiştir (Baran Çelik 2012 a: 131-140).

Bronz eserlerin açık havada korunabileceği teknolojik

¹⁰ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Marabelli 2007: 1-19; -; Paolo F. 2007: 21-31

¹¹ Benzer bir öneri İstanbul'un 2010 yılı Kültür Başkenti etkinlikleri kapsamında proje olarak ilgili ajansa sunulmuş bu öneri içinde replikalardan birinin de eserin orijinal yerine yani Delphoi Apollon Tapınağı'nın bulunduğu alana hediye edilmesi teklif edilmiştir.

buluşların ve fiziksel müdahalelerin önüne geçilebilecek önlemlerin alınması ardından, Sütun'un tekrar dışarıda kendi yerinde sergilenmesi mümkün olabilir.

Yılanlı Sütun, yayılcı işgal kuvvetlerine karşı toprak bütünlüğünü korumaya çalışan birleşmiş bir ulusun, kahramanlığının ve zaferinin sembolüdür. Ancak yaşadığı büyük

doku kayıplarıyla bugün bu gerçek ifadesinin çok uzağında bir izlenime sahiptir. Şimdi sessizce, topraklarında uzun zamandır ayakta durmak için direndiği ulusun insanlarının, kendisine sahip çıkmasını, korumasını, kollamasını bekler durumdadır.

KAYNAKLAR

Yunan Roma Bizans ve Osmanlı Dönemi Kaynakları

Diodorus Siculus, Bibliotheca Historike Yararlanılan çeviri: Library of History (çev. C.H. Oldfather), Loeb, Londra, 1989.

Eusebios, Vita Constantini Yararlanılan Çeviri: *Life of Constantine*, (çev. A. Cameron- S.G. Hall), Oxford, 1999.

Herodotos, Historiae Yararlanılan Çeviri : *Herodot Tarihi*, (çev. M. Ökmen), 3. Baskı, İstanbul, 1991.

Pausanias, Periegesis tes Hellados Yararlanılan Çeviri: *Description of Greece*, (çev. W.H. Jones) Vol I; III-IV, NewYork, 2004.

Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa, Nusretname, 1695-1720 Yararlanılan Yayın: *Nusretname* (sad .İ. Parmaksızoğlu), Cilt II, Fasikül I, İstanbul, 1966.

Sozomenos, Historia Ecclesiastica Yararlanılan Çeviri: *Historia Ecclesiastica*, (ed. J. Bidez - G. C.Hansen), Berlin, 1960.

Thukydides Yararlanılan Çeviri: *Peloponnesos Savaşları Tarihi*, (çev. H. Demircioğlu), İstanbul, 1950.

Zozimos, Historia Nova Yararlanılan Çeviri: *The Decline of Rome*, (çev. J. J. Buchanan, H.T. Davis), Texas, 1967.

Modern Kaynaklar

- Baran Çelik, G., (2012) *Yılanlı Sütun Hakkında Bir Değerlendirme: Belgeleme ve Koruma Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul Kadir Has Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Bölümü).
- Baran Çelik, G., (2012 b) Delfi'den Sultanahmet'e Bir Anıt Eserin Öyküsü, *Toplumsal Tarih*, 2012, 225 Eylül, İstanbul, 32-38.
- Bardill, J., (2010) Konstantinopolis Hippodromu'nun Anıtları ve Süslemeleri, *Hippodrom/Atmeydanı, İstanbul'un Tarih Sahnesi*, (ed. B. Pitarakis), Sergi Kataloğu, İstanbul: 149-184.
- Dethier P. A.- Mordtmann A.D., (1864) *Epigraphik von Byzantion und Constantinopolis*, Vienna.
- Fabricus, E., (1886) Das Plataische Weihgeschenk in Delphi, *Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts*, 1, Berlin, 175- 191.
- Frick O., (1856) Die Inschriften der Schlangensäule im Hippodrom zu Constantinopel, *Archäologischer Anzeiger*, Berlin, 90: 217-224.
- Gauer, W., (1968) Weihgeschenke aus den Perserkriegen, *Istanbuler Mitteilungen*, 2, Tübingen, 75-96.
- Güçlütürk T., (1999) *Bronz Eserlerin Konservasyon ve Restorasyon Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul Üniversitesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Bölümü).
- Kluge, K., (1929) Die Gestaltung Des Erzes In Der Archaisch-Griechischen Kunst, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts*, 44, Berlin, 1-30.
- Laroche, D., (1989) Nouvelles Observations Sur L'offrande De Platees, *Bulletin de correspondance hellénique*, 113, Paris, 183-198.
- Mansel, A. M., (1970) İstanbul'daki Burmalı Sütun. Bugüne Kadar Yapılan Araştırmalara Toplu Bakış, *Belleten*, XXXIV, Ankara, 189-209.
- Marabelli, M., (2007) The Monument of Marcus Aurelius: Research and Conservation, *Ancient and Historic Metals; Conservation and Scientific Research*, (ed. A.S. David- J. Podany- B.B. Considine): 119. http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/ancientmetals1.pdf (2011)
- Paolo, F., (2007) Restoration of the Marcus Aurelius: Facts and Comments, *Ancient and Historic Metals; Conservation and Scientific Research*, (ed. A.S. David-J. Podany- B.B. Considine): 21-31. http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/ancientmetals.html1-21. (2011).
- Steinhart, M., (1997) Bemerkungen zu Rekonstruktion, Ikonographie und Inschrift des Palatäischen Weihgeschenkes, *Bulletin de correspondance hellénique*, 121, Paris, 33-69. http://cefael.efa.gr/detail.php?site_id=1&actionID=page&serie_id=BCH&volume_number=121&issue_number=1&page_number=33&page_type=1%20Bulletin%20de%20Correspondance (2011)

Springer A. -Michaelis A. -Wolters P., (1923)

Die Kunst des Altertums, Leipzig.

Stichel, R.H.W., (1997)

Die 'Schlangensäule' im Hippodrom von Istanbul, *Istanbuler Mitteilungen*, 47, Tübingen, 315-348.

Studniczka, F., (1928)

Zum plataischen Weihgeschenk in Delphi, Festgabe zur Winckelmannsfeier des Archäologischen Seminars der Universität Leipzig.